

12. 9. 2012

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Výklad ust. § 196a odst. 1 a 3 ObchZ ve vztahu k běžnému obchodnímu styku

Názorový veletoč v otázce interpretace ust. § 196a odst. 1 a 3 ObchZ byl již na stránkách odborného tisku dostatečně popsán, cílem následujícím příspěvkem je proto jen jeho určité shrnutí a doplnění několika autorových subjektivních úvah, zejména ve vztahu k pojmu tzv. obchodního styku.

Podle § 196a odst. 1 ObchZ platí, že *„Společnost může uzavřít smlouvu o úvěru nebo půjčce s členem představenstva, dozorčí rady, prokuristou nebo jinou osobou, která je oprávněna jménem společnosti takovou smlouvu uzavřít, nebo osobami jim blízkými, nebo na ně bezplatně převést majetek společnosti jen s předchozím souhlasem valné hromady a jen za podmínek obvyklých v obchodním styku.“*

Podle § 196a odst. 3 ObchZ pak dále platí, že *„Jestliže společnost nebo jí ovládaná osoba nabyvá majetek od zakladatele, akcionáře nebo od osoby jednající s ním ve shodě anebo jiné osoby uvedené v odstavci 1 nebo od osoby jí ovládané anebo od osoby, se kterou tvoří koncern, za protihodnotu ve výši alespoň jedné desetiny upsaného základního kapitálu ke dni nabytí nebo na ně úplatně převádí majetek této hodnoty, musí být hodnota tohoto majetku stanovena na základě posudku znalce jmenovaného soudem. Pro jmenování a odměňování znalce platí ustanovení § 59 odst. 3. Jestliže k nabytí dochází do 3 let od vzniku společnosti, musí je schválit valná hromada.“*

Pro představu předchozího výkladu shora uvedených ustanovení ze strany soudů lze uvést, že dosavadní judikaturní stav přistupoval k otázce platnosti právního úkonu učiněného v rozporu s ust. § 196a odst. 1 a 3 ObchZ značně formalisticky, a prakticky bez ohledu na specifika konkrétního případu, který mohl nastat (a z nichž se mnohé značně lišily), považoval takový právní úkon za neplatný.[1] To se však změnilo v únoru letošního roku (2012, pozn. aut.), kdy Nejvyšší soud České republiky svoji dosavadní výkladovou praxi pozměnil, jak o tom je pojednáno dále v bodě III. tohoto příspěvku.

Pro úplnost výkladu, jež bude následně podán, je třeba uvést i zákonnou výjimku z pravidla neplatnosti právního úkonu učiněného v rozporu s § 196a odst. 1 a 3 ObchZ, kterou zakládá ustanovení následujícího odstavce 4. Podle § 196a odst. 4 ObchZ platí, že *„Ustanovení odstavce 3 se nevztahuje na nabytí nebo zcizení majetku v rámci běžného obchodního styku a na nabytí nebo zcizení z podnětu nebo pod dozorem nebo dohledem státního orgánu nebo na nabytí nebo zcizení na evropském regulovaném trhu nebo zahraničním trhu obdobně regulovanému trhu či v českém nebo*

zahraničním mnohostranném obchodním systému. Ustanovení odstavce 1 o souhlasu valné hromady se vztahuje obdobně i na bezúplatný převod majetku na akcionáře.“

Změna judikatury Nejvyššího soudu České republiky

V únoru 2012 však Nejvyšší soud České republiky svůj restriktivní výklad ust. § 196a odst. 3 ObchZ pozměnil a nově dovozuje, že se závěr o absolutní neplatnosti právního úkonu (převodu majetku) bez předchozího zpracování znaleckého posudku za účelem stanovení kupní ceny vztahuje bez dalšího pouze na situaci, kdy společnost byla takovým převodem majetku **poškozena**.

Klíčový je zde názor, že pokud je možno ve smlouvě podléhající režimu ustanovení § 196a odst. 3 ObchZ sjednanou cenu považovat za cenu tržní, tj. v případě, kdy se jedná o cenu v daném místě a čase obvyklou (ač nebyla stanovena na základě znaleckého posudku ve smyslu § 196a odst. 3 ObchZ), je splněn zákonem sledovaný cíl, což je z pohledu Nejvyššího soudu České republiky skutečnost natolik právně významná, že již dále není dán důvod absolutní neplatnosti uzavřené smlouvy jen proto, že nebyl dodržen mechanismus zabezpečující, aby cena za převod majetku nebyla sjednána na úkor společnosti. Opačný závěr by podle názoru Nejvyššího soudu České republiky v krajním případě mohl vést i k poškození společnosti, k jejíž ochraně uvedené ustanovení slouží. Novým předpokladem pro závěr o (absolutní) neplatnosti smlouvy není pouze nedodržení požadavku, aby hodnota převáděného majetku byla stanovena na základě posudku znalce jmenovaného soudem, ale **současně** i zjištění, že cena sjednaná ve smlouvě je pro společnost méně výhodná než cena v daném místě a čase obvyklá.

Znamená to, že pokud se právě uvedený právní názor Nejvyššího soudu České republiky nezmění, **nebude smlouva uzavřená v rozporu s formálními požadavky ust. § 196a odst. 1 ObchZ nadále považována za neplatnou jen proto, že cena nebyla stanovena na základě posudku znalce jmenovaného soudem, jako tomu bylo doposud**. Soudy budou muset nadále zkoumat i skutečnost, zda byl majetek převeden za cenu tržní, či dokonce vyšší než tržní. Bez ohledu na to však bude muset být stále respektován princip, že převod majetku mezi osobami uvedenými v daném ustanovení by neměl být výhodnější pro jednu z nich.[2]

Abychom nově dovozovaný judikaturní závěr Nejvyššího soudu citovali přesně, uvedme, že Velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky předmětnou věc projednal a dne 8. února 2012 vynesl pod sp. zn. 3986/2009 rozsudek, jehož právní závěry jsou následující: *„Z ustálené judikatury Nejvyššího soudu vyplývá, že důsledkem porušení povinnosti stanovit hodnotu převáděného majetku na základě posudku znalce jmenovaného soudem, kladené ustanovením § 196a odst. 3 obch. zák. na smlouvy v něm vypočtené, je neplatnost smlouvy o převodu majetku. Uvedený závěr se beze sporu prosadí vždy, kdy převodem majetku v rozporu s požadavkem ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. na způsob stanovení ceny byla společnost poškozena. **Nicméně byla-li ve smlouvě podléhající ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. sjednána cena tržní (tj. cena v daném místě a čase obvyklá), ačkoliv cena, za níž byl majetek převeden, nebyla stanovena na základě posudku znalce jmenovaného soudem, bylo účelu sledovaného uvedeným zákonným příkazem dosaženo, byť nikoliv postupem předpokládaným v ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. (potažmo článku 11 směrnice[2]). V takovém případě však není žádného důvodu dovozovat absolutní neplatnost uzavřené smlouvy jen proto, že nebyl dodržen mechanismus zabezpečující, aby cena za převod majetku nebyla sjednána na úkor společnosti. Opačný závěr (podle něhož to, že cena nebyla stanovena na základě posudku znalce jmenovaného soudem, vede bez dalšího k závěru o neplatnosti smlouvy podléhající ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. i tehdy, byla-li sjednána cena tržní) by v krajním případě mohl vést i k poškození společnosti, na jejíž ochranu je ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. konstruováno (např. bude-li ve smlouvě sjednána cena pro společnost výhodnější než cena tržní). Jinými slovy předpokladem pro závěr o neplatnosti smlouvy o převodu majetku podléhající ustanovení §***

196a odst. 3 obch. zák. není pouze nedodržení požadavku, aby hodnota převáděného majetku byla stanovena na základě posudku znalce jmenovaného soudem, ale (současně) i zjištění, že cena sjednaná ve smlouvě je pro společnost méně výhodná než cena v daném místě a čase obvyklá. [3]

Podle nově koncipovaného názoru Nejvyššího soudu České republiky bude tedy neplatnost právního úkonu dána jen tehdy, pokud by stanovením ceny, která by se vymykala obvyklosti, resp. objektivnímu kritériu ceny tržní, došlo k poškození společnosti, na jejíž ochranu bylo předmětné ustanovení do zákona vloženo. *A contrario* to znamená, že bude-li smluvní cena postavena jako cena tržní (tj. cena v daném místě a čase obvyklá), bude smlouva nadále platná, a to vzdor nedodržení formálního zákonného požadavku určení ceny znalcem jmenovaným soudem.

Nezbytným předpokladem, resp. podmínkou, která musí být splněna, má-li být smlouva shledána absolutně neplatnou s právními účinky *ex tunc* (fikce její neexistence), je tedy neobvyklost ceny a hrozící způsobení škody společnosti. Základním kritériem, které stanoví v každém jednotlivém případě soud, bude v každém jednom konkrétním specifickém případě výsledek zkoumání, zda cena stanovená za převod majetku ve smlouvě byla či nebyla sjednána jako cena obvyklá, tj. cena tržní. Z hlediska procesního lze doplnit, že takovou úvahu provede v rámci dokazování soud, který si v případě, že by v daném konkrétním případě nepostačovala logická úvaha vyžádá sám ve složitějších případech posudek znalce k určení objektivní ceny.

K pojmu „běžný obchodní styk“

Pro účely tohoto příspěvku je dále nezbytné alespoň stručně zmínit **pojem běžného obchodního styku**, jak s ním operuje zákon v ust. § 196a odst. 4 ObchZ a který je ve vztahu k právě vykládané problematice relevantní z důvodu, že představuje zákonnou výjimku z povinnosti stanovení ceny na základě posudku znalce jmenovaného soudem podle § 196a odst. 3 ObchZ.[4] Podle § 196a odst. 4 ObchZ totiž platí, že „*Ustanovení odstavce 3 se nevztahuje na nabytí nebo zcizení majetku v rámci běžného obchodního styku a na nabytí nebo zcizení z podnětu nebo pod dozorem nebo dohledem státního orgánu nebo na nabytí nebo zcizení na evropském regulovaném trhu nebo zahraničním trhu obdobně regulovanému trhu či v českém nebo zahraničním mnohostranném obchodním systému. Ustanovení odstavce 1 o souhlasu valné hromady se vztahuje obdobně i na bezúplatný převod majetku na akcionáře.*“

Výjimkou je případ, kdy byla obchodní transakce kodifikovaná právně v právním úkonu (typicky ve smlouvě) realizována v rámci běžného obchodního styku. V právní nauce bývá dovozováno, že tomu tak bude vždy, kdy je realizovaná obchodní transakce transakcí v rámci obchodního styku, který je v praxi společnosti možno označit za „běžný“, tzn. ze obchodní styk, který v obchodní praxi společnosti již nejednou proběhl a který je tak běžnou, obvyklou součástí života společnosti a provozu jejího podniku, aniž by se na druhé straně muselo jednat o záležitost, která se v ekonomickém životě společnosti vyskytuje často, nebo nezřídka, nebo která je rutinní. Podle některých názorů by tak vždy mělo jít o situaci, která v životě společnosti již někdy nastala a kterou není možno označit za precedent, nebo první případ určitého jednání.[5]

S takovým názorem se však lze podle názoru autora tohoto příspěvku ztotožnit jen stěží, neboť by (dovedeno ad absurdum) vedl např. ke zneplatnění smlouvy, jejímž předmětem byl nákup na trhu standardně se vyskytujícího druhu zboží, které společnost nabyla do svého majetku za celou dobu své existence poprvé (např. společnost nikdy předtím nepotřebovala ke své činnosti vozový park, ale nyní se strategie společnosti změnila a společnost rozšířila síť svých obchodních zástupců a zvolila i nový způsob komunikace se stávajícími a i novými potenciálními zákazníky, který již nebude omezen na call centrum a obchodní sdělení per mail, ale bude spočívat v návštěvách obchodních zástupců, k

nimž bylo třeba nákupu vozového parku). Podle shora uvedené logiky by taková smlouva byla bez formy notářského zápisu neplatná právě proto, že podobnou smlouvu společnost uzavřela poprvé a že tedy uzavírání stejných nebo podobných smluv není v obchodní praxi (v obchodním styku) společností běžné.

Závěr

Takový názor stran jednání v běžném obchodním styku je ale podle mého soudu neodpovídající zákonnému znění ani vnitřní logice zákona a ze shora uvedené úvahy tak plyne, že kritériem běžného obchodního styku není četnost výskytu určitého obchodního jednání v praxi společností, tedy to, *co je pro společnost běžné*; prvek běžnosti (toho, co je běžné) není totiž možno nazírat ve vztahu ke společnosti, ale jen ve vztahu k tomu, co je na trhu běžné *obecně*; jednáním v běžném obchodním styku je tedy každé jednání jakékoliv společnosti, které je myslitelné pro předem neurčený počet společností, které na „relevantním“ trhu působí, bez subjektivního ohledu na to, zda konkrétní společnost již takto předtím někdy jednala (negociovala, kontrahovala apod.) čili nic.[6] Takový závěr i lépe koresponduje znění zákona, které se své dikci pojmem běžného obchodního styku nepřipíná

Důležité není ani to, zda právní úkon, který společnost uzavírá, lze podřadit pod některou z činností zapsanou v obchodním či živnostenském rejstříku jako její předmět podnikání, neboť předmět podnikání je v těchto rejstřících uveden co do obsahu nezbytně jen rámcově a nemůže pojmout každý jeden právní úkon, k němuž při podnikatelské činnosti společnosti dochází.[7]

JUDr. Luděk Lisse, Ph.D. LL.M.,

autor je ředitelem Ústavu práva a právní vědy, o.p.s. a rozhodcem Rozhodčího soudu při IAL SE

[Ústav práva a právní vědy, o.p.s.](#)

PALÁC KONVIKT
Konviktská 24
110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 247 011
Fax.: +420 224 281 226
e-mail: podatelna@ustavprava.cz

[1]Srov. VALOVÁ, I.: Nový směr ve výkladu § 196a odst. 3 ObchZ ve světle judikatury NSČR, publikovaný na www.epravo.cz pod č. 81970, ze dne 18. dubna 2012: „Podle dosavadní ustálené judikatury porušení povinnosti stanovit hodnotu převáděného majetku na základě posudku znalce jmenovaného soudem ve smyslu ustanovení § 196a odst. 3 obchodního zákoníku mělo za následek absolutní neplatnost úkonu, jímž bylo s majetkem disponováno způsobem popsáním v tomto ustanovení. Nejvyšší soud ČR dovozoval, že absolutní neplatnost právního úkonu působila přímo ze

zákona bez dalšího s tím, že jeho právní následky tedy od počátku nenastaly. V této souvislosti lze jedině souhlasit s dalším názorem soudů, že absolutní neplatnost nemůže být dodatečně zhojena a nelze tak neplatný úkon následně učinit platným. Z toho tedy vyplývalo a soudy tak i dovozovaly, že dodatečně vyhotovený znalecký posudek nemůže na neplatnosti právního úkonu, kterým byla realizována majetková dispozice podle ustanovení § 196a odst. 3 obchodního zákoníku, nic změnit, a to bez ohledu na to, nakolik se ve znaleckém posudku stanovena hodnota převáděného majetku přiblížila kupní ceně. Přitom Nejvyšší soud ČR sám dospěl již dříve k závěru, že zákon požadavkem na zpracování znaleckého posudku sleduje, aby cena převáděného majetku nebyla závislá jen na vůli smluvních stran (když tato může být ovlivněna právě postavením osoby, se kterou společnost příslušnou smlouvu uzavírá), ale aby byla stanovena způsobem, který v dostatečné míře zaručuje, že bude odpovídat reálné (tržní) hodnotě majetku v daném místě a čase. Nejvyšší soud ČR dále upřesňuje svůj výklad, že účelem ustanovení § 196a odst. 3 obchodního zákoníku je pro vypočtené situace upravit mechanismus, jehož cílem je vyloučení negativních důsledků případného konfliktu mezi zájmy společnosti a zájmy osoby, jednající jejím jménem, a zabezpečit, aby převod majetku nevedl k poškození společnosti, potažmo jejích společníků a věřitelů.“

[2] Srov. VALOVÁ, I.: Nový směr ve výkladu § 196a odst. 3 ObchZ ve světle judikatury NSČR, publikovaný na www.epravo.cz pod č. 81970, ze dne 18. dubna 2012.

[3] Srov. ŽÍLA, M.: K významné změně dílčí interpretace porušení § 196a odst. 3 obchodního zákoníku, publikovaný na www.epravo.cz pod č. 81506, ze dne 27. března 2012: „Z výše uvedených skutečností vyplývá, že Velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR se odchýlil od závěrů své dosud konstantní judikatury, když přestal lpět na dodržení formalizovaného postupu (bezvýjimečném požadavku jmenování znalce soudem a vypracování znaleckého posudku na ocenění převáděného majetku) a přiklonil se k výkladu, který (podle názoru autora tohoto článku) lépe vystihuje smysl ust. § 196a odst. 3 ObchZ. V případě, že smyslem předmětného ustanovení je ochrana zájmů společnosti, společníků a všech dalších osob, není zcela zřejmé důvodné trvat na splnění formální podmínky procesu ocenění převáděného majetku soudem jmenovaným znalcem, pokud sjednaná cena majetku zájmy společnosti ani jiných osob neporušuje. Za situace, že byla cena převáděného majetku stanovena v úrovni tržní ceny a přesto by měl být právní úkon absolutně neplatný, pak dojdeme k závěru, že negativní důsledek porušení procesu převodu majetku je významnější, než samotné porušení zájmů společnosti a dalších osob. Jinými slovy, pokud není poškozen zájem na stanovení ceny převáděného majetku ve skutečné hodnotě (tržní ceně), pak nemohlo dojít k porušení smyslu a účelu ust. § 196a odst. 3 ObchZ a není důvod pouhý formální krok jmenování znalce povyšovat nad zájem na dosažení účelu sledovaného ust. § 196a odst. 3 ObchZ. Porušením procesu převodu majetku v intencích § 196a odst. 3 ObchZ na straně jedné, ale sjednáním ceny převáděného majetku v úrovni tržní ceny (nebo dokonce v úrovni vyšší než je tržní cena) na straně druhé, nemůže být nikdy porušen zájem společnosti ani jiných osob a pouhé porušení formální stránky procesu převodu majetku nemůže bez dalšího znamenat nejzávažnější důsledky neplatnosti právních úkonů. Nelze než konstatovat, že rozsudek Velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR je vítaným krokem ke zpřesnění výkladu procesu stanovení hodnoty převáděného majetku dle ust. § 196a odst. 3 ObchZ se zdůrazněním věcné stránky věci a upřednostnění skutečného cíle právní úpravy (převod majetku v úrovni tržní ceny) před dodržení formální stránky stanovení obvyklé hodnoty převáděného majetku ze strany soudem jmenovaného znalce.“

[4] Srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31.3.2009, sp. zn. 29 Cdo 4315/2008: „Ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. se ani před novelou, provedenou zákonem č. 370/2000 Sb., tj. ve znění účinném do 31. prosince 2000, nevztahovalo na převody majetku učiněné v rámci běžného obchodního styku.“

[5] Srov. MARTINEC, O.: Obsah pojmu „běžný obchodní styk“ při aplikaci § 196a odst. 3 obchodního zákoníku, publikovaný na www.epravo.cz pod č. 77942, ze dne 2. listopadu 2012: „Půjde-li o právní úkon, který není danou společností činěn obvykle (tedy jakýsi „day to day matter“) bude jen obtížné tvrdit, že jde o úkon v běžném obchodním styku. Jinými slovy ona běžnost nemůže být založena na

tom, co je běžně děláno mezi podnikateli, ale na tom, co je (respektive co má být) běžné pro danou společnost.“

[6] Opačně traktuje Dědič, viz DĚDIČ, J. a kol., Obchodní zákoník - komentář, díl III. nakladatelství Polygon, 1. vydání, září 2002: „Zcizením nebo nabytím majetku mimo běžný obchodní styk je každé zcizení či nabytí majetku, jež se netýká běžné činnosti AS či není realizací jejího předmětu podnikání. Naproti tomu nabýváním nebo zcizováním majetku v rámci běžného obchodního styku bude vždy nabytí či zcizení majetku, jímž se realizuje předmět podnikání AS.“ Podobný názor zastávají i soudy, srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 32 Odo 613/2005, rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 4063/2007 nebo rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 15 Cmo 252/2006, kde dovozují, že pro to, aby převod naplňoval podmínky běžného obchodního styku, je rozhodující, že zúčastněná společnost v rámci převodu naplňuje svou podnikatelskou aktivitu zapsanou v obchodním rejstříku.

[7] Srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 753/2009: „Výklad pojmu běžná obchodní činnost nelze ztotožňovat (jen) s předmětem podnikatelské činnosti zapsaným v obchodním rejstříku, když není pochyb o tom, že při výkonu podnikatelské činnosti podnikatelé vstupují i do závazkových vztahů, které jsou pro výkon předmětu činnosti nezbytné a které současně nelze podřadit pod předmět podnikání zapsaný v obchodním rejstříku.“

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)
- [Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny](#)
- [Nová pravidla ICC pro rozhodčí řízení: Přehled klíčových změn účinných od 1. června 2026](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti](#)
- [Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her](#)
- [Když model počítá správně, ale závěr je zavádějící: limity AI při oceňování podniků](#)
- [Nařízení prodeje jednotky jako ultima ratio ochrany práv ostatních vlastníků?](#)